

8.
DE

COGNOSCENDIS ET CURANDIS

FEBRIBUS,

DISSERTATIO INTRODUCENS

IN

PYRETOLOGIAM GENERALEM;

AUCTORE

FRIDERICO CAROLO LOE,

MED. ET CHIRURG. DOCT.

MONACHIIS MDCCCXI.

COGNOSCENDIS ET CURANDIS

LIBRIS

DISSECTATIO HISTORICUS

Opinionum commenta delet dies, Naturae iudicia confirmat.

TRALLES.

PHYTOLOGIA GENERALIS

AUCTORE

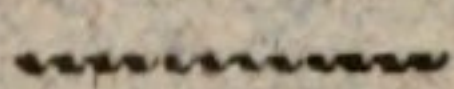
FRIEDRICH CAROLO LOE

M.D. CC. XXX. MDCCXXX

MORAVIAE MDCCCXX

PRAEFATIO.

Opusculum hoc, non sine metu in lucem editum, consideretur tanquam Introductio in Pyretologiam generalem. Cumque jam ex hoc capite parum affectare potest famam, eo minus de magna sibi laude publica persuadebit auctor, quod materies, quae in paginis hisce deponitur, egens manu artificis bene exercitata admodum cruda et incocta adhuc apparet. Unde tum primum, quando partes bene dispositae, et apta cui-

que forma impressa sit, pulchrius surgit aedificium. Me vero operi huic stabiliendo impari fuisse, libere fateor, cum curtam doctrinae meae supellectilem bene norim, atque nemini suam in arte medica sufficere experientiam longe persuasus sim. Multo minus vero, ut multitudini placeat, confectum est; neque enim medicina speculativa laudibus in illo extollitur, nec ipsum temporis nostri genio satis accomodatum esse videbitur.

Abest a me longissime vana illa existimatio, ac si aut magni quid fecisse, aut novam doctrinae medicae mihi videar ingressus esse viam: sed eo usque intendi animum, huic tantum honori studui, ut virtutum earum, quas adolescens in medicis antiquioris aequae ac nostri temporis felicissima praxi

semper charis suspexerit, discipulus non indignus esse censear. Hinc in elucubrando opere meo Illorum vestigiis, quae securam mihi viam, experientiae et rationi consentaneam, atque a falsis hypothesis, erroribus nocivis, inanibusque opinionibus perpurgatam ostenderunt, fideliter inhaesi. Me id eo, quo par est, modo praestitisse vix dicere audeo; licet optime mihi conscius sum, nec tempori me, quo ad hunc finem uti licebat, nec labori pepercisse, ut, quidquid longa verissimaque medicorum experientia suppetidabat, et ingenium acutissimum naturam fideliter observantium eruebat, sedulo colligerem et collecta hic veluti in compendio proponerem.

Medici, quorum usus et experientia hisce Naturae principiis inniti solet, et quae ab illis, quos sincere immitatus, discere studui, non

erunt, spero, nimium severi in me et hasce pagellas iudices; alii, qui primum ingressi mecum sunt artis medicae viam, eademque felici sorte gaudent, atque ego, cui egregio celeberrimi Medici ductu ad lectos aegrorum in Nosocomio insigni naturae viam observandi non deest occasio, mihi haud dubie assentientur. Alii vero, qui ceteris sibi sapientiores videntur, hanc studiorum meorum methodum et simplicem experientiae viam, quam deinceps non relinquere constitui, more suo vituperabunt. Scribebam Monachiis mense Martis. MDCCCXI.

DE FEBRIBUS

IN

GENERE.

Introduction.

1.

Quaenamcumque actione, sive intro deveniente sive foris accedente, excitatus Organismus noster necessario reagit.

2. Contemplanda abhinc est omnis actio quasi incitamentum, quo fit, ut internae vires naturae humanae ad reactionem stimulando primo hujus actionis momento semper et ubique incitentur; quae vero denique per actionem ipsam longius perdurantem diversimode determinantur, variasque vicissim mutationes patiuntur. Unde liquet, actionem ipsam inter ejusque effectum discernendum esse.

3. Lex illa in intima hominis natura posita, qua perpetuum cum natura externa commercium alimus, simul et rationem includit, qua, cur internum organismi principium semper et

ubique incitetur, exerceatur, moveatur, necesse esse intelligimus. Quis enim elementa naturae externae ad sustentandam vitam necessaria non agnoscat, quibus absentibus omnis vita organica desinit? —

4. Organismus vero, ut in hac rerum natura per se et peculiari modo existat, rationem existentiae suae in se ipso contineat, necesse est. Ratio haec ejus existentiae simul et principium movens omnium actionum naturae humanae agnoscitur. Suis haec viribus tuetur sanitatem, morbis medetur: ultra definiri nequit.

5. Distinguendum ergo inter causam vitae proximam, ejusque conservationem. Causa vitae proxima organismo ipsi debetur; conservatio vero organismo naturaeque externae simul adscribenda est.

6. Duplex organisationis nostrae relatio est ad naturam externam. Sunt res externae, quae amicam aliquam cum natura humana affinitatem produnt; sunt, aliae, quae vi naturae ipsis innatae indoli corporis humani repugnant, eique magis minusve obesse solent.

7. Bipartita insuper est hominis natura, atque sic constituta, ut mente simul et corpore

constet; quae tamen duo intimum inter se con-
nubium alunt.

8. Mens humana, sive conscio voluntatis arbitrio sive coeco interdum instinctu commota, operatur multa, quae vel organismi naturae magis minusve conveniunt, vel e contrario saepe obsunt.

9. Res externae naturae humanae homologae et affines, si quantitatis et qualitatis suae respectu certis quibusdam tenentur limitibus, secundae valetudini conservandae firmandaeque serviunt. Hoc sensu certissima organisationis nostrae praesidia audiunt, quae secundum naturam in homine insunt. Doctrina, quae de illis bene tractandis agit, ad Hygieinem spectat.

10. Res vero, quae secundum heterogencitatem suam per qualitates viresque suas innatas, vel et quoad vim mechanicam, qua foris admoventur, naturam humanam infestant, triplicis generis sunt: nam vel mechanice, vel chymice, vel dynamice agunt.

11. Corpora vel mechanice vel chymice agentia magis ad Chirurgiam; quae vero dynamice agunt, ad Medicinam pro distinctiore vocabuli significatu pertinent.

12. Neque vero sanitatis neque morbi distinctam habere potest quisquam ideam absque notitia omnium, quae in corpore nostro insunt, quaeque per actiones suas proprias naturae humanae indolem revelant.

13. Tribus abhinc tota medicinae ars nititur fundamentis, quibus perspicue intellectis riteque perpensis omnis vera artis hujus doctrina superstruitur. Audiunt Anatomia, Physiologia, Pathologia.

14. Ars, quae a praecognitis hisce proficitur, sub generali titulo Therapeia notescit.

S e c t i o I.

De febris conditione.

15. Insitis viribus expellere conatur, quidquid inimici senserit internum organismi principium: ideoque cuncta, quae apparent primo actionis momento, symptomata auctae et excitatae irritabilitatis phaenomena audiunt. Nam ex corporis irritabilitate principia atque leges omnium motuum vitae humanae evolvuntur.

16. Omnis igitur primaria actionum laesio est affectio irritabilitatis; unde status ille na-

turae insolitus, irritatus et exstimulatus deducitur, qui sub cujuslibet fere morbi exordium subesse solet, et diutius perdurans varias gignit functionum perturbationes, quae tam ex qualitate, quam etiam virium quantitate immutata proficiscuntur.

17. Aucta et praepotenti stimulorum vi immutata irritabilitas equidem non semper laesionem functionum praesupponit; id tamen longa verissimaque experientia manifestum est, in perversa corporis irritabilitate plerumque causam proximam actionum laesarum positam esse: harmonia enim totius organismi, quae a motu libero, aequabili et temperato provenit, non potest non dissolvi, nisi variae variis systematibus atque organis vires innatae, vi motus morbose exstimulati, varias patiantur mutationes; unde laesio actionum necessario sequitur.

18. Sed inest profecto, ait Gaubius, sua naturae humanae virtus pervigil, qua vitae ac sanitatis sui corporis conservationi perpetuo studens his necessaria procurat, nocitura repellit *). Actiones, quae inde deveniunt, sub latiore vocabuli significatu, motus spontanei

*) Institut. patholog. 51. p. 20.

seu molimina naturae salutaria, complectimur.

19. Motus corporis spontanei in vigore actionum omnium rhythmum organicum componunt; quique, si certis tenentur limitibus, ita, ut liberum, aequabilem et temperatum servant tenorem, statum illum sistunt, qui sub sanitatis nomine notescit.

20. Quaedumcunque vero causa, sive intro deveniat, sive foris admoveatur, rhythmus ille actionum naturalium turbari potest; unde facile morbi definitio deducitur. — Statum huncce organismi praeternaturalem quam optime deprehendens ita definivit Home: „Morbus est laesio actionum tam corporis quam animi, ab impedito, inaequali vel immoderato solidorum et fluidorum motu proveniens“.*)

21. Duplici autem modo motuum naturalium perturbatio fit; sive illa eorum defectui, sive excessui supra motus sanos debetur.

22. Aliud denique quoad actionum quantitatem, aliud quoad earundem qualitatem intercedit discrimen. — Actiones respectu virium quantitatis tantum immutatae auctae et exstimu-

*) Principia medicinae. Edit. 3tia 1766. p. 12.

latae, vel versa ratione debilitatae atque diminutae irritabilitatis manifestationem exhibent; quin exin affirmare liceat, statum hunc irritatum pro morbo ipso habendum esse. Neque enim motus causa quacunque sive interna sive externa excitati morbum semper sistunt.

23. Qui igitur morbi naturam tantum in mutata virium quantitate positam esse putavere, in cognoscenda omnis morbi indole hallucinati sunt. Namque unus idemque organismus pro varia aetatis, temperamenti, vitae generis etc. conditione variam simul principii interni et actionum vitalium energiam ostendit; nec tamen ullum in illo auctarum vel diminutarum actionum vigore morbum inesse videmus.

24. Hinc ad intelligendam symptomatum indolem necessario requiritur clara causae proximae idea. Alia enim est morbi indoles ex causa mechanica, alia ex chymica orti; alia indoles morbi, qui ex causis in distans agentibus, scil. ex variis aëris miasmatibus, morborum contagiis etc. oriri solet. Hisce bene perpensis omnis vera superstruitur Semeiotica.

25. Causa morbi proxima in eo consistit, ut actiones corporis non solum quantitatis sed et virium qualitatis respectu immutentur. Mu-

tata autem virium qualitate nova oritur actio in functiones, quae nova turbantur ratione. — Motus, qui inde proveniunt, motuum morbosorum nomine jure nuncupantur.

26. Hinc motuum momentosa nascitur divisio. Motus enim a causa quadam singulari excitati statum organismi irritatum, motus vero morborum morbum ipsum exhibent. — Actiones quantitatis respectu immutatae causis quibuscunque remotis atque unicuique homini singularibus, quae vero qualitatis suae respectu alienatae sunt, causae corporis praedisponenti simulque causae morbi proximae debentur.

27. Quum igitur motus corporis excitati nondum morbum constituent, eorum determinationem pro momentosa definitione in eo modificandam esse, mihi videtur, ut omnem motuum supra motus sanos a quacunque causa accidentali effectum sub generali motuum febrilium significato complectamur; quo vires quasi indicare velimus, quibus omnis sub opportuna conditione febris construitur.

28. Motus febriles equidem febrem constituunt; nihilominus illos inter febremque ipsam discernendum est. Prouti enim causarum binae semper conjungi debent ad producendum quem-

cunque morbum; sic et motus corporis non pro quantitate solum sed et pro virium qualitate immutentur, necesse est, ut febris prodeat.

29. Hac ratione opinionem nostram a definitionibus febris plerumque haustis abhorrere justus quisque rerum arbiter ignoscat.

S e c t i o II.

De febris genealogia et ratione.

30. Varia et fere innumera febrium symptomata accuratius examinanti patebit, in unaquaque febre semper et ubique adesse frequentem pulsum et calorem auctum, qui ab aucta tantum et exstimulata vasorum irritabilitate derivandi sunt; ideoque his apte pro facie externa definitur febris.

31. Deducenda est igitur febris natura ab irritatione principii interni, quod pervigil et vitae ac sanitatis conservationi perpetuo studens omnibus viribus nociva expellere, mortemque ipsam avertere nititur. Hoc sensu et febris conamen naturae audit.

32. Summa interdum ope cavendum est ab omni errore, in indaganda auctae et exstimulatae irribilitatis causa proxima. —

33. Inest naturae humanae omnium motuum fons et principium, per quod omnes exercentur et animantur corporis functiones. Multa variae mentis animique operantur actiones, motus corporis vel voluntarios vel involuntarios diversimode stimulando augendoque. Imo et varia corporis systemata et organa talem ad se invicem rationem habent, ut unum alteri incitamento serviat.

34. Ne igitur, qui febris naturam in aucta et exstimulata vasorum irritabilitate posuimus, in falsis hallucinemur, causas febrificas ab omnibus aliis, quae principium internum irritantes motusque naturales exercentes vel saluti vel sanationi serviunt, discernamus necesse est.

35. Sed et res naturae humanae convenientes, nisi certis quibusdam tenentur limitibus, multifarie obesse possunt, vel corpus ad febrem praedisponendo, vel causam proximam afferendo, vel febrem denique ipsam excitando.

36. Unde liquet, febrem a causis numero et varietate infinitis produci posse, tumque vel simul vel seorsin fieri. „Quare, ut magnus

ait Boerhâvius, febris causa proxima infinitas causas pro suis proximis agnoscit“ *).

37. Majoris interdum momenti cognitio est qualitatatum causarum, quibus innatis vel mechanicis, vel chymicis vel dynamicis agunt; quo facilius omnem in indaganda febris causa proxima evitemus errorem, nec effectus causarum cum causa morbi proxima confundere contingat.

38. Namque omnes, quae forte ab aucta et exstimulata irritabilitate deveniunt, functionum mutationes non nisi pro secundariis habendae sunt. — Est autem febris omnis in mutatis corporis tam materiis, quam etiam viribus posita, nec quoad virium intentionem tantum, sed quoad naturam etiam virium varie mutatam febres inter se differunt.

39. Cum denique a causis accidentalibus et unicuique homini singularibus variae febrium species quoad symptomata inter se discrepantes producantur, omnesque tamen diversis licet sub formis unam tantum eandemque naturam

*) Aphor. de cognosc. et curand. morb. 583. p. 102. Edit. Paris. 1765.

agnoscant; tum definitionem a causarum varietate peti non posse, satis clarum est.

40. Febris est morbus generalis, hinc et causam febrificam generalem habeat, necesse est. Petenda est illa ab athmosphaera, id quod omnium temporum docuit experientia; ita ut athmosphaeram ipsam febricitare jure affirmeremus. Unde tanta febrium cohors immutatis anni temporibus, constitutione, tempestate etc. excitata facile deducitur. Magnus febrium medicus Werlhofius, „febrem, inquit, esse morbum, ubi natura humana se typis et periodis diurnis, septimanis seu octonis, mensstruis, annuis, mirabilem in modum, ad legem naturae universae ita adstringat, ut in horographicos astronomicosque circulos jurasse videri possit *).

41. Magna cum rationis claritate veteres medici causam hanc febris generalem Genium constitutionis vel endemicum, vel epidemicum, appellarunt, qui tantam in naturam humanam exercet vim, ut nullus fere homo per omnem vitam ab illa immunis maneat. Imo et plerique alii morbi constitutionis regnantis par-

*) Observationes de febribus.

ticipes fiunt. Hinc et ab antiquissimis temporibus ad nostra usque tempora febres maximam historiae morborum partem implent; et nulla aetas, nullum genus, nullum aevum immune a febribus. Ipsas motuum coeli terrarumque leges secutae febres aeternos circuitus celebrant, omnibusque historiae epochis morbus hic devastavit genus humanum. Unde et cum Boerhavius febris morbus frequentissimus appellandus est.

42. Valde admodum disparet febris, quae ab aëris constitutione originem ducit, ab omni alio motu febrili, vel a causa traumatica vel a quacunque demum alia affectione locali sive causa remota orto. Namque initia, incrementa status, decrementum, crisis, mutatio, imo et sanatio ipsa febris a constitutione aëris productae ab aliis cunctis omnimode differunt; ita quidem, ut proprio illa et speciali charactere induta sit, quo febris omnis secundaria, sive sporadica, nisi constitutionis regnantis particeps fiat, poenitus caret.

43. Petenda igitur est febris cognitio ab illa constitutionis, quae proprio et speciali gaudente charactere, characteristicam simul admittit definitionem.

44. Causa febris proxima cum in organismo nequaquam insit, sed nasci in eo et produci debeat; tum principium quoddam formans febr̃i subesse debet, quod, cum organismo inimicum et alienum appareat, foris accedere oportet. Quod, si vero in corpore nostro semel conceptum sit, tali modo in totum reagit, ut functionibus organisque, quae occupavit, proprium et specialem quemdam characterem, quo individuum suam manifestat naturam, imprimat.

45. Unde liquet; cur non omnes motus febriles a stimulo quodam externo, vel a causa irritante singulari producti febrem constituent; et cur versa ratione levissimi interdum motus sub dominio regnantis constitutionis peculiarem statim et proprium propriis signatum phoenomenis assummant characterem.

46. Causam febrium generalem in athmosphæra contineri, praecipue febres annuae clarissime docent: „quae singulis annis, ut bene notavit Stoll, constanti quadam lege recurrunt, seseque excipiunt, nisi quaedam temporum anomalia coelique mutationes abnormes intercurrant, et hanc annuarum successionem turbent.“*)

*) Aphor. de cogn. et curand febr. 36. 37. 38. pag. 8. 9.

Quas et inde cum auctore memorato principes et cardinales consideramus; quia singulae tam late patent, ut innumerae aliae febres ad aliquam ex hisce reduci possint.

47. Habenda est insuper athmosphaera pro medio quasi universali, per quod omnes coeli terrarumque vires naturam humanam tangunt. Namque solis astrorumque influxus, vicissitudines anni temporumque per illam ad sensus nostros veniunt; quaeque in intimis terrae nascuntur visceribus, quae maria paludesque parhuriunt miasmata, quae eveniunt e regno vegetabili et animali materiae transpirationis variae, quae producuntur denique e cadaveribus hominum brutorumque, et ex diversis substantiis vegetabilibus putrescentibus contagia, cuncta haecce athmosphaera in sese continet soluta, ut igitur matrix omnium febrium et plurimorum morborum appareat.

48. Sed neque causae singulares et remotae, quae irritando solummodo agunt, motusque inde febriles producunt; neque causa febrium generalis in athmosphaera suspensa vi sua ad producendam febrem sufficiunt; hinc tertia, ut febris in corpore concipiatur, conditio requiritur. Complectimur sub hacce conditione; om-

nes, quae in corpore nostro insunt, causas praedisponentes, quibus efficitur, ut natura humana in illo se habeat statu, quem recentiores nomine *Opportunitatis* significarunt, quoque fit, ut concipiendis morborum seminibus natura apta et praedisposita sit.

49. Majoris equidem difficultatis est, unde originem ducant causae praedisponentes, ostendere; quapropter illae et ut plurimum ignorantur. Nulli interea dubio obnoxium est, praedispositionem ad concipiendos plurimos morbos in physiologica corporis constitutione et peculiari ejusdem structura positam esse; ita ut varia corporis constitutio variis morbis originem praebet. Hinc varium corporis habitum externum, varia hominum temperamenta, varias aetates respicias oportet. Ad diversos insuper et peculiare morbos pro natura sua varius sexus inclinat.

50. Organismus igitur quodcumque causa ita praedispositus, ut concipiendo semini febrili in atmosphaera suspenso aptus sit, genio constitutionis omnino fit obnoxius; adeo quidem, ut febris in corpore nostro semel concepta characterem constitutioni regnanti omnimode correspondentem induat. Unde liquet,

principium febris generans formansque in aëre situm esse, quia peculiare, et pro varia atmosphaerae constitutione varias febrium species gignit. Adeo abhinc medico practico utile est, ut genium constitutionis in cognoscendis et curandis febribus semper et ubique respiciat.

51. Hisce praemissis exponenda erit ratio, qua febrem constitutam cogitemus.

S e c t i o III.

De varia febris natura et diversa ejusdem directione.

52. Omne, quod organismus hominis cum rebus externis habet commercium, per fluidorum motum partiumque solidarum irritabilitatem conditionatum est. Motus inde perturbatus atque corporis immutata irritabilitas febris manifestationem exhibent. —

53. Corporis humani moles longe maxima ex fluidis constat, atque sic constituta est, ut partes fluidae intimum semper alentes connubium cum solidis, iisdem non solum nutritioni inserviant, quo individuum suam et peculiarem servant existentiam; sed materna ipsa et genitricia partium firmarum atque solidarum ap-

pareant; quia cuncta ab illis producuntur solida. Namque omnes illa corporis qualitates in sese continent solutas; ita quidem, ut partes solidae lege quasi chymica ex fluidis praecipitatas esse videri possit, nisi corporis nostri constructionem in altiore formationis gradu positam vi reproductionis organicae fieri constaret.

54. Consideranda sunt igitur corporis fluida quasi elementa reproductionis organicae; nec partis cujusdam mutatio fieri potest, nisi prius humores, organo ipsi homologi sive qualitatis sive quantitatis respectu immutentur.

55. Neque actio ipsa a foris admota partes corporis firmas atque solidas directa via atque immediate tentare potest. Nam principium fluidum, quod in organismo hominis inest, totam corporis peripheriam omnesque simul partes singulares vi vasorum exhallantium quasi atmosphaera organica circumfluit.

56. Omnis autem mutatio qualitativa, quae in corpore constat, principio fere semper ab immutatis humoribus proficiscitur. Hinc variae fluidorum et humorum diatheseos ratio semper habenda est.

57. Malo inde errore implicati semper fuere

medici, qui generalem morborum omnium divisionem, in morbos chronicos, et in acutos seu febriles, a facie sua externa vel ab eorundem sede peculiari petiērunt; ita ut morbos chronicos atque lentos in partibus solidis, morbos contra febriles in fluidis et humoribus sedem suam habere affirmarint.

58. Antiquioribus medicis plerorumque morborum chronicorum causa proxima sub generali titulo acrimonia innotuit, cui vim quandam specificam in producendis morbis illis attribuērunt. Nec sane poenitus ab illa abhorere fas est: nam cujuslibet poene morbi chronici indolem accuratius examinanti patebit; materiem acrem ei vix non semper subesse. Unde chymica illa substantiae organicae in partibus solidis decompositio, ceterorumque humorum degeneratio facile deducitur.

59. Magna et in compluribus febribus observatur humorum proclivitas ad dissolutionem chymicam, quae fere semper principium quoddam acre praesupponit; multae aliae febres quoque ab acribus variis, quae vel in sanguine toto, vel in bile, vel in succo gastrico vel in lymphis glandulisque lymphaticis adoriuntur, originem ducere videntur.

60. Sed multo alia febrium in genere ratio habenda est, quam illa morborum chronicorum. Morbi chronici acrimoniam pro causa sua proxima; morbi autem febriles, qui generalem morborum historiae exhibent characterem, ita ut minus individui cujusdam, quam anni potius temporumque constitutioni debeantur, et ad quos producendos inde causarum binae semper conjungi debent, generalis una, quae in aëris constitutione posita est, altera praedisponens, multifaria humorum acria vel pro causis praedisponentibus et remotis, vel et pro ipsorum effectibus agnoscunt.

61. Maximi vero momenti discrimen, quo ambae morborum classes inter se differunt, hoc nititur fundamento: ut febres morbi laesae functionis; morbi chronici morbi laesae organisationis audiant.

62. Quodsi autem et in producendis febribus principio semper qualitativa humorum mutatio contingat; quia causa febrifica generalis in atmosphaera suspensa nasci in illis et produci debeat, illorum mutationem pro momentosa distinctione nomine dyatheseos constitutionis comprehendimus.

63. Quum porro febris morbus laesae func-

tionis sit, ejusdem natura non solum ab immutatis variis humoribus atque fluidis; sed et ab immutata corporis irritabilitate eruitur.

64. Nascitur illa vi commercii, quod corporis fluida cum partibus solidis perpetuo habent. Hinc irritabilitas nervis atque vasis praesertim inesse debet; namque omnis vi vasorum fit fluidorum circulatio in corpore nostro, omnesque simul per nervos exercentur functiones organicae.

65. Lex illa intimi connubii, quod partes fluidae cum partibus solidis semper alunt, simul et rationem includit, qua, cur corporis irritabilitas pro varia humorum diathesi multifarie immutetur, necesse esse intelligimus. Jure inde affirmare licet: fluidis et humoribus principio semper inhaerere morbos febriles, qui cito terminantur, et qui ab aëris qualitatibus vitiatis vel contagio originem habent.

66. Pro varia abhinc fluidorum natura varia febrium indoles appareat, necesse est. In sanguine rubro febres inflammatoriae et putridae; in sero febres lentae et rhevmaticae; in lymphâ et glandulis lymphaticis febres multae hecticae, phtysicae, mesentericae; in liqui-

do nervoso febres attactae, malignae nervosae, pestes multae etc. inhaerent.

67. Cum denique peculiare quodlibet corporis fluidum cum vasis suis, quibus continetur, proprium sistet systema organicum, vi cuius natura singulares in organismo exercet functiones; varia febrium indoles a varia vasorum directione quam optime deducitur: quo, cum febris omnis sit morbus laesae functionis, ad detegendam functionis laesionem in simplicissimam viam inducimur. Namque variae audiunt functiones pro varia vasorum directione; unde liquet, functionum quoque laesionem variam pro varia febris natura esse.

68. Systema vasorum omnium quadrupliciter includit: scil. arteriam; venam; vas lymphaticum; et vas capillare. Quatuor inde febris viae patefiunt: vel enim arteriam, vel venam; aut vas lymphaticum, aut vas capillare aggreditur illa. Hinc varias pro varia constitutione febris sequitur directiones.

69. Atmosphaera causam febrium generalem in se continens, anni vicissitudines manifestat, quae omnibus temporibus in quatuor anni tempora distinctae fuere: ver; aestas; autumnus; et hyems. Ergo et atmosphaera

quadruplicitatem implet. Unde sequitur: genus constitutionis non semper unum eundemque esse, ejusque indolem pro temporum vicissitudinibus diversimode immutari. Alius ille enim sese exhibet hyeme, alius vere, alius aestate, alius denique autumnno. Unde febres annuae proficiscuntur.

70. Organismus hominis per arteriam, venam, vas lymphaticum et vas capillare vasorum quadruplicitatem revelans quadruplici modo a febre tentari potest. Vel febris enim ab arteria exit; unde febris inflammatoria seu Synocha (febris arteriosa) prodit; vel in systemate venoso sedem occupat; unde febres gastricae, biliosae, Synochus (febris venosa) proveniunt: sive illa regnante constitutione magis systema lymphaticum adamat, quo febres pituitosae et intermittentes (febris lymphatica) producuntur; sive febris denique systema vasorum capillarium aggreditur, unde febres inflammatoriae topicae et febres exanthematicae (febres cutaneae) proficiscuntur.

71. Notatu omnino dignum est, constitutionem annuam hasce vasorum directiones constanti quadam lege consequi. Sunt febres annuae: inflammatoriae; biliosae; pitui-

tosae; et intermittentes. — „Quaelibet harum cardinalium, ait Stoll, definitae anni parti respondet: inflammatoria adultae hyemi et veri primo; biliosa aestati vigenti atque inchoanti autumnno; pituitosa vero istius fini et initio hyemis: intermittens in ver atque autumnnum cadit.“ *)

72. Quodsi autem eadem constet vasis lymphatici relatio ad vas capillare, quae venae ad arteriam observatur, nec si ambo ab arteriae et venae intentione alia ratione physiologica discrepent, nisi quod in minore tantum formationis et constructionis gradu reposita sint; id quod physiologia nostris diebus omni laude exculta quam optime probavit**); vix non omnes, quae ab immutata vasorum irritabilitate proveniunt, febres ad duas omnium specierum classes generales reduci possunt; quarum prima febres arteriae vasorumque capillarium; altera febres venosas et lymphaticas comprehendit; quasque sub generali et latiore vocabuli significato Synocha et Synochus complectimur.

*) Aphor. 39. p. 9.

**) Vide Walther Physiologie des Menschen. I. B. S. 267.

§. 136 — 142. 153 etc.

73. Se habent igitur febres exanthematicae simulque ceterae inflammatoriae topicae ad Synocham, ut vas capillare ad arteriam; et versa ratione febres pituitosae et intermittentes in eadem positae sunt relatione ad Synochum, qua vas lymphaticum ad venam se habet.

74. Classis febrium tertia febres attactas seu nervosas comprehendit, quae magnae magis nervorum irritabilitati atque praeternaturali partium sensibilitati, vel et specifico adscribuntur contagio, ea praedito vi, ut in nervos praecipue agat, horumque functiones laedat; ideoque minus annuae constitutioni attribuendae sunt; vel si a specifica aëris qualitate contagiosa interdum originem habent, sub latiore vocabuli significatu febrium intercurrentium, epidemicarum vel et pestilentialium notescunt.

75. Febres nervosae pro speciali, quo indutae sunt, caractere atque forma sua externa triplicitatem exhibent: sunt; febris nervosa versatilis; febris nervosa stupida seu typhus; et febris nervosa lenta. Prima ab immutata nervorum irritabilitate proficiscitur; altera laesae sensibilitatis soboles est; tertia denique vitam nervorum reproductivam aggreditur. Unde illarum analogia cum febribus

inflammatoriis, putridis et hecticis facile deducitur. Febris nervosa versatilis Synocham in systemata nervoso repraesentat, qua de causa illa ut plurimum Phrenitidem et Paraphrenitidem sibi junctam habet; Typhus a nervorum resolutione summan virium omnium prostrationem denuntians quam maxime ad veram febris putridae indolem accedit, unde colliquationum omnis generis ratio in febribus hisce malignis eruitur. Namque summo, quod omnibus positum est organis, vinclo uniente a depravato nervorum influxu soluto, partes omnes, quae in corpore insunt, resolvantur necesse est; unde humorum omnium dissolutio, partiumque solidarum degeneratio necessario sequitur. Febris nervosa lenta in systemate nervorum ganglioso peculiarem suam sedem habere videtur; unde et pro magna gangliorum cum glandulis lymphaticis analogia febribus illis quam maxime adpropinquat, quae in lymphis et glandulis lymphaticis inhaerent. —

76. Hanc naturalem febrium classificationem, ordinem abhinc stabiliendo systematicum, pro earundem simul divisione statuere velimus. Distinguimus ergo tres febrium classes generales, quarum prima febres arteriosas,

altera febres venosas, tertia denique febres nervosas comprehendit. Ceterae febres omnes ad unam ex hisce simplicibus et principalibus reduci possunt.

77. Cum vero una eademque febris pro varia temporis constitutione, vel et pro varia constitutione corporis varia sit, neque febres inter se pro ratione tantum physiologica; sed et pro facie sua externa inter se discrepent, easdem et a signis quibusdam externis, vel pro typo suo originali, vel a tempore durationis, varioque intensitatis gradu; sive a causis febrificis atque variis ipsarum effectibus discernere juvat.

78. Pro typo suo originali febres optime distinguuntur: in febres continuas, quae continuo et aequaliter corpus affligunt; in remittentes, quae remissiones febris habent; inque intermittentes, ubi duos inter paroxismos febris intermissio seu apyrexia intercedit.

79. A tempore durationis discernuntur, in acutas et chronicas. Acutarum vero pro vario intensitatis gradu nova fit distinctio: in acutissimas, quo vix non omnes febres pestilenciales et nervosae malignae, vel et inflam-

mationes organorum vitae cardinalium, uti Encephali etc., Pneumoniae periculosae cito in gangraenam atque mortem exarescentes etc. pertinent: in per acutas, quibus multae adnumerantur inflammationes topicae, cerebri praesertim, pulmonum aliorumque corporis intestinorum, febres inflammatoriae biliosae, putridae, et vix non omnes febres complicatae; febris nervosa versatilis, typhus etc.; in acutas denique, quae nullis symptomatibus stipatae sunt eminentioribus, quoque omnes febres simplices, Synocha, Synochus, febris nervosa simplex, et febres intermittentes spectant. Chronicis febres nervosae lentae; intermittentes quartanae; vel et aliae intermittentes cum vitio quodam organico, hepatis, lienis etc. et febres hecticae praecipue adnumerantur.

80. Ceterum febres omnes pro peculiari indole, vel pro varia earundem causa febrifica, vel et pro variis, qui producuntur ab illis, effectibus distribuuntur: in simplices et compositas; in contagiosas et non contagiosas; in benignas et malignas; in salutes et exitiales; in recidivas (quales febres praesertim intermittentes) et non recidivas (variolae, morbilli;

pestis); in endemicas, epidemicas et sporadicas; inque idiopathicas et symptomaticas.

S e c t i o IV.

De tribus febrium stadiis, earumque decursu in genere.

81. Maximi medico practico momenti esse oportet, ut primum omnis febris exordium, ejusdem vigorem et decrementum denique observet, quo facilius ab omni in instituenda diagnosi et subsequente inde indicatione curatoria errore caveat.

82. Hunc ad finem tria in omni febrium decursu discernimus stadia, quorum primum pro vocabuli significatu stadium febris conformandae, alterum stadium febris conformatae, tertium denique stadium febris judicatae audiat.

83. Unumquodque febris stadiorum propriis signatum est phaenomenis, ita ut stadia ipsa quoad symptomata inter se discrepent.

84. Stadium primum functionum perturbationem; alterum functionum laesionem; tertium denique functionum restitutionem indicat.

85. In functionibus rhythmus motuum vitae organicae apparet. Rhythmus igitur corporis perturbatus primum febris stadium indicat: namque perturbatis functionibus motus corpori ipsi innatus perturbetur necesse est.

86. Concatenatio functionum omnia generat symptomata. Unde magna plerumque in primo omnis febris exordio symptomatum prodromorum caterva, eorumque variabilitas facile deducitur.

87. Hoc sensu majorem intelligendae febris naturae lucem affundi nobis videtur, si statum illum quoad symptomatum manifestationem stadium motuum febrilium significamus.

88. Male tamen motus febriles quis febrem ipsam dixerit. Vix non nunquam enim, quae sit specialis febris cujusdam indoles, nisi rarissime, primo jam jam stadio in sensus incidit; plerumque stadio tantum febris conformatae detegitur, nec aegro, sese febricitare, prius, quam medico innotescit.

89. Motus proinde febriles notant quamcunque sensibilem a statu naturali alienationem, quae homini a quodamumcunque causa singulari et corpori inimica nascitur; quin febris inde semper necessario subsequatur.

90. Stadium alterum statum febris conformatae annuntiat. Hinc propria et characteristic quidem febris symptomata prodeant, necesse est. Principium enim febrium generans, quod cum in organismo hominis secundum naturam nequaquam insit, sed nasci in eo et produci debeat, in corpore nostro semel conceptum tali modo in totum reagit organismum, ut functionibus, quas occupavit, proprium et specialem quemdam imprimat characterem, quo individuum suam naturam manifestat (44).

91. Unde facile deducitur, febrem esse morbum laesae functionis.

92. Nullius exin, vel minimae tantum illustrationis ad eruendam febris naturam stadium symptomatum prodromorum esse intelligitur. Incipienda est igitur febris diagnosis a stadio illo, quod stadium conformatae febris significamus.

93. Namque stadium conformationis individualem febris characterem exhibet; stadium vero primum generalem solummodo conformandae febris indicationem praebet: motus enim febriles febrem constituunt, quae vero ut conformetur, stadio altero opus est.

94. Stadium febris conformatae proprie sic dictum simul et ejusdem decursum includit. Optime hic distinguuntur tria a tempore durationis spatia, quae febris omnis in decursu suo absolvit: incrementum; vigor seu status; decrementum.

95. Frigus omnem fere semper febrem primo exordio incipit, quod autem pro vario intensitatis gradu multifarie determinatur. Neque enim semper tam aperte in sensus incidit, ut ad instantis aequae, ac febricitantis sensus veniat; neque eo semper apparet gradu, ut hujus nominis significatum mereatur. Sic dantur individua, ubi frigus deprehendere non licet, vel saltem obscure tantum per tensionem quandam in dorso vel in regione lumbari se manifestat, atque interdum etiam unum duntaxat alterumve occupat membrum. In febribus exanthematicis atque nervosis, aliisque hujus generis horror seu horripilatio paroxysmum incipit. Distinctius vero frigus in febribus intermittentibus et inflammatoriis proprie sic dictis apparet; quod si ad acme venerit, rigor; in minore autem adhuc repositum gradu, algor nuncupatur.

96. Frigus autem malignum est, atque invadit vitae fontem. Quam ob rem tempus frigoris brevius esse debet, nisi aeger primo jam-jam febris exordio fato fungatur. Horror paroxysmum incipit, perdurans autem gangraenam ac mortem annuntiat a), atque extra paroxysmum haemorrhagiam, tabem, suppurationemve b). Periculosissimum vero symptoma rigor est. „Rigores cum torpore malignum quiddam denuntiant c). Si rigor incidat feбри non intermittenti, debili jam existente aegro, letale d). Qui ex rigore perfrigent, cum capitis ac cervicis dolore, moriuntur e). Rigor cum posteriorum partium distentione, mortem adfert f). Ex rigore vox intercepta, perniciem denuntiat g).“

97. Ex frigore, primo febris phaenomeno quam clarissime patet; quod causae febrificae

a) Hipp. Coac. praenotiones 316.

b) Hipp. Coac. praenot. 12. 13. 16. 17. 19. 111.

c) Coac. praenot. 14.

d) Aph. IV. 46. Coac. Praenot. 9.

e) Hipp. Coac. Praenot. 1.

f) Hipp. Coac. 23.

g) Coac. 39.

principio operentur irritando et spasmodicas contractiones excitando. Unde et complura alia, quae frigus sibi juncta habet, quaeque simul pro vario ejusdem effectu agnoscuntur, symptomata facile deducuntur, nempe cutis sicca et constricta; vasa disparentia; alvi adstrictio; urina limpida; flatuum retentio; lumborum dolor; vomitus; pulsus durus et parvus.

98. Frigus cum concomitantibus ceteris symptomatibus per horam dimidiam ad unam usque, imo et interdum longius perduratum calor excipit; qui semel ingressus plerumque absque reiterantibus frigoris insultibus, (excepto primo febris exordio, ubi frigus et aestus sese vicissim excipiunt, atque alternant, vel et interdum apparente crisi,) quin interrumpatur, stadium absolvit, et vel aliquot tantum horas, ut in febre Ephemera, et intermittentium paroxysmis; vel complures dies, ut in febribus continuis et remittentibus; vel per totidem denique dierum series atque menses perdurans, uti in lentis et chronicis febribus, corpus affligit.

99. Calor, non frigori similis, neque cum tanta graduum diversitate prodit; sed typo suo originali in febribus magis fidelis, rarius

summo gradu apparet. Nihilominus a varia caloris intensitate tres distinguuntur gradus, quorum primus stadium incrementi, alter stadium vigoris, tertius denique stadium decrementi signat.

100. Calor a primo suo exordio sive continuo crescens, sive cum febris remissionibus decrescens, crescensque iterum cum ejusdem exacerbationibus, gradatim ad stadium vigoris usque augetur; quo fit, ut exacerbationes, quae incipiente febre intra horas viginti quatuor semel, vel et interdum bis apparent, nec raro post diem alterum vehementiores fiunt, a tempore durationis non solum prolongentur, sed et cum ceteris symptomatibus concomitantibus exacuantur; remissiones contra pari gradu breviores magisque insensibiles ita denique evanescent, ut exacerbatio sequens praecedentem excipiat, nec ulla adhuc febris remissio observari possit.

Stadium hoc primum caloris apud medicos febris incrementum audit.

101. Stadium vigoris seu status febrem ad acme venisse annuntiat. Nunc enim calor neque remissionibus interruptus, neque debiti moderaminis limitibus tentus continuo corpus affligit, simulque omnia, quae sibi

juncta habet, symptomata conjunctim summa nunc virium intensitate prodeunt.

In hocce vigoris stadio aegri vita necessario in suspensio haeret, et ille, quo vires naturae salutares deficiunt, vix non semper moritur; nisi mox crisis benigna appareat.

102. Calor, etiamsi vitae minus periculosum sit symptoma, quam frigus antecedens febrile, nihilominus interdum peculiarem febris malignitatem annuntiat; neque ille enim solum ab aucto fluidorum motu, eorumque attritu contra vasa, sed a specifica plerumque humorum in putredinem proclivitate oriri videtur. Unde et Hippocrates jam calidum febris causam esse affirmat. Sed phaenomenon, non est causa. Melius Galenus dicit: „febris est innati caloris mutatio, vel declinatio ad statum praeter naturam, pulsibus vehementioribus, et crebrioribus redditis“^{*)}).

103. Minus aegri vitam infestat calor mitis, universalis, aequabilis, diffusus, humidus: mordax vero, acer, urens tangentis manum, atque ex sensu aegri, vel et magnus a medico solum, ab aegro non perceptus; sive partialis denique

^{*)} Finit. med. pag. 146.

circa praecordia, in ventre; caput prae ceteris et valide calens etc. semper maligni quiddam denuntiat. „Calor circa praecordia, in ventre, urens sensu aegri, exaestuans, assiduus, fixus, internus, cum anxietate, jactitatione, extremis moderate calidis, vel etiam frigidis significat, phlogosin mali moris subesse, erysipelas internum, cito gangraenosum, letale“ *). „Ac de repente duntaxat calefieri periculosum“ **).

104. Cum turbato denique calore illius sensus quoque aberrat, multiplicesque pro sensu caloris producuntur formae. (Febris leypyrria, febris phricodes, febris algida).

105. Stadium decrementi crisin et aegri convalescentiam revelat.

Nunc enim omnibus, quae praecedebant, phaenomenis febris eminentioribus, si fausta sit crisis, desinentibus succedunt copiosi sudores; urina sedimentum ad fundum vasis deprensens; alvus soluta, vomitus, salivatio, secretio muci glandularis e naribus, trachea vel pulmonibus aucta, haemorrhagia narium, uteri, vel vasorum haemorrhoidalium, pu-

*) Stoll Aphor. 690. pag. 245.

**) Hipp. Aphor. II. 51.

stulae, tumores, aphtae, bubones, quae singula vel mitigant, vel tollunt febrem.

106. Ubi vires vero ad ejiciendam materiam morbosam deficiunt, vel organum quoddam laesum et vitiatum est; ibi febris ipsa sive in aliam speciem; in lentam nervosam vel hecticam etc.; sive in morbum chronicum non febrilem transmutatur. Nihilominus motus critici apparent, qui vero, dum crisin perfectam constituere nequeant, crisin imperfectam efficiunt.

107. Aliae denique vel aegri constitutionis causa, et morbi natura; vel vi regionis, et generis constitutionis regnantis, vel denique medici ipsius culpa minus crisi aperta, quam per lysin potius judicantur: id quod praesertim de febribus lentis et chronicis sic dictis constat.

108. Febris a vasorum irritabilitate incipiens summum, quod inest in corpore nostro vinclum uniens atque conjungens tollit. Unde fit, ut in ejus decursu variae corporis functiones multifarie turbentur et laedantur.

109. Functionibus autem laesis varia corporis producta materialia tam in partibus fluidis quam et in solidis vitientur necesse est. Variae inde secretionum excretionumque alie-

nationes atque mutationes tam quantitatis quam et qualitatis respectu contingunt.

110. Vitiatis denique secretionibus nova oritur actio in functiones, quae nova turbantur ratione. Nec igitur febris solum causam, sed et varios ejusdem effectus respicias.

111. Materiam vi febris ita immutatam, ut digeri, moveri, excerni nequeat, veteres medici sub generali vocabuli significatu, materia cruda, comprehenderunt.

112. Nova igitur virium naturae actione opus est, vi cujus materia vitiata ita transmutetur, ut variis excretoriis viis, scil. per vasa sudorifera, vel haemorrhagiarum via, e naribus, pulmonibus, utero, vasis haemorrhoidalibus, vel per alvum, vel vero per urinam excerni possit.

113. Hinc evacuationes criticae ab evacuationibus morbosis distinguendae sunt. Priores allevatio morbi vix non semper concomitatur; posterioribus autem morbi plerumque in pejus ruunt. Et nullae, ait Home, prosunt evacuationes, sive naturales, sive artificiales, nisi causas morbi abluunt“ *).

*) Princip. medic. pag. 35.

114. Actio illa, vi cuius morborum causae abluuntur, per vires naturae medicatrices efficitur. „Quidquid enim in crisis salutare est, hac potissimum virtute nititur“ *). Phaenomena, quae in hocce naturae adversus stimulum quemcunque inimicum conantis cum morbo ipso conflictu nascuntur, sub titulo motuum criticorum innotescunt; qui vero, etiamsi et aegris eveniunt, et a sanitatis norma deflectunt, atque idcirco sub latiore vocabuli significatu symptomatum comprehenduntur; nequaquam cum ceteris quibuscunque morbi symptomatibus confundi debent.

115. Neque enim omnia, quae in homine praeter naturam eveniunt, phaenomena eandem ad morbum habent relationem, nec eadem semper origine nascuntur. „Non bruta homo machina est, quae injurias a rebus noxiis sibi illatas iners excipiat ac patiatur. Mens intus est, quae molestiis ex morbo sibi natis exagitata, anxia, quas habet in corpus agendi vires intendit ad repellendum hostem. Corpus ipsum et sua praeditum est incitatione, quae, moderata quidem in sanis, acrius insurgit prae-

*) Gaub. Institut. patholog. 637. pag. 407,

sente malo irritata, inque enormes saepe impetus abripitur, ut morbi insultibus sese opponat *).

116. Caveat igitur medicus, ne motus naturae salutare cum motibus morbois confundat, nec crisin benignam remediis adhibitis ipse impediatur.

S e c t i o V.

De curandis febribus in genere.

117. Causa febris proxima, quum una eademque cum ejusdem indole sit, quaeque semen quasi febrile in corpore nostro concepta omnibus, quibus praedita est, viribus illi sese immergit, ita ut per varia semel corporis systemata propagata peculiarem quasi vitae organicae characterem producat; unde febris propriis stipata phaenomenis proprium quoque absolvit cyclum, quo lege nobis hucusque incognita mirabilem in modum adstringitur, quoque individuaalem suam naturam manifestat **),

*) Gaub. instit. pathol. 99. pag. 43.

**) Synocha die 7ma; Sinochus 14ta; Typhus 21ma judicantur.

causa, dico, febris proxima in corpore nostro semel concepta propagataque neque artis neque naturae conatu principio statim tolli, vel immediate eliminari potest. Namque nulla prosunt medicamenta quodcumque modo adhibita, imo et naturae ipsius conamina frustra experiuntur ad abluendam materiam morbificam, quae si non ad secretionem aptata, vel secundum antiquos, concocta sit. Hinc in curandis febribus illi solummodo studeat medicus rationi, qua motuum excessus moderando, sive deficientibus naturae viribus, vi medicamentorum illam ipsam imitante, similes producendo motus crisin benignam, i. e. febris solutionem perficiat. Rectissime proinde ait Gaubius: „Naturam morborum medicatricem, medicum naturae ministrum esse; artisque universae summam ad naturae observationem, imitationem, directionem redire inculcatur“ *).

118. Omnis igitur medendi ars in hoc solo fundamento nititur: ut motus, quando nullus adest, excitetur, nimis debilis, sub naturae auspiciis, augeatur, cunctaque ad motum naturalem impedimenta removeantur. Nimis au-

*) Instit. pathol. 51. pag. 21.

tem effrenis, diminuendo causas irritantes vel corporis sensibilitatem, moderetur. Perniciosus denique omni, qua fieri potest, methodo avertatur, sive sedetur.

119. Unde liquet: in febribus praesertim curam symptomaticam quam plurimum valere. „Quando enim solis viribus aucti motus et calor, quod plerumque accidit, eradicanda est causa febrifica, officium medici est, has temperare, ne nimis superent, vel nimis torpeant“*). Cumque insuper medicus causae febrium proximae vix unquam naturam perspectam habeat, ideoque rarissime penes illum sit hanc tollere, vel immediate eliminare; omnem certe, qua par est, operam in indagandas causas remotas impendat necesse est, quas vel tollere, uti laesiones externas, venena, sordes biliosas, pus, vermes etc., vel nonnunquam in superficiem corporis externam ejicere, uti eruptiones retropulsas, valet.

120. Alia vero est cura symptomatica tempore frigoris, alia caloris, alia denique tempore coctionis atque criseos.

*) Vide Home Princip. med. pract. pag. 66.

121. Frigus primum febris stadium plerumque incipiens clarissime docet, quod vix non omnes causae febrificae primo actionis suae momento operentur irritando et spasmodicas contractiones excitando; unde cutis sicca atque constricta, vasa disparentia, alvi adstrictio, urina limpida, flatuum retentio, lumborum dolor, vomitus, pulsus durus et parvus, et motus functionum omnium naturali tardiores facile deducuntur.

122. Ad solvendas hasce contractiones spasmodicas excitandosque functionum motus, nisi calor et febris mox inde subsequens spasmum et frigus tollat, ars in auxilium vocanda est.

123. Quam plurimum autem calor ipse cum febre apertius insurgente, fluidorum motum excitando augendoque, frigus et spasmum optime solvit. „Calor enim auctus causas febriles felicissime expugnat, glutinosos et viscidos humores dissolvendo, cohaerentes particulas colligando, superfluas imminuendo, fibras rigidas relaxando et flexiles reddendo, emunctoria obstructa expediendo, sales et olea circulationi inepta per poros ejiciendo, et sangui-

nem impactosque humores discutiendo, vel in pus convertendo“ *).

124. Medicus igitur omnibus hic medicamentis actioribus abstineat; sed potius ordinem, tempus et successiones motuum, quibus natura, ad curationem absolvendam, incedit, observet atque sequatur. Nec aliter inde, nisi ad mitiganda levandaque symptomata medicamentis hic uti debet.

125. Frigus febrile optime mitigatur remediis calefacientibus; potu aquae calidae, cum pauxillo vini; diaphoreticis lenioribus; balneis calidis; vapore, fotu, lotionibus; frictione blanda; aëre igne calefacto; lecti tepore; omnibusque, quae pulsum debilem excitare, et spasmodicas contractiones in partibus solidis solvere valent. Adnumerantur hic medicamenta analeptica vel cordialia, balsamica, stomachica; vel et sedantia, qualia sunt narcotica, anodyna, antispasmodica, antiepileptica etc.

126. Postponas autem infirmioribus semper medicamenta fortiora; quia, quid tutius paulatim fiat, nullo modo repente in corpore mutandum est. Hinc et medicamenta fortiora

*) Franc. Home Princip. Med. pag. 64.

adversus symptomata eminentiora, quae frigus febrile, sibi juncta habet, adhibeantur necesse est. Pertinent huc tremor, anxietas, nausea, ructus et flatus, vomitus, quae cuncta variis contractionibus spasmodicis debentur.

127. Calor stadium febris conformatae incipit: unde jam Hippocrates calidum causam febris proximam esse affirmat. Estque ille, si in debito moderamine sit, frigoris atque spasmi optimum solvens, ac proinde respectu ad causam morbificam habito salutaris (123). At calor in febribus ex physica duntaxat necessitate major insurgens a naturali et salutari suo scopo aberrans corpus, quod a periculo liberare conatur, pessum dat. Namque efficitur illo, ut partes humorum aquosae expellantur, solida siccentur, cunctaque corporis fluida attenuantur et chymice quasi dissolvantur: unde et calor inflammationis individuus comes; phlogosin mali moris, gangraenam imminuentem, putredinem et colliquationes omnis generis annuntians.

128. Hinc ad corrigendos caloris excessus ars in auxillium vocatur, quae medicamenta antiseptica, acidula, et frigidiuscula, qualia acida vegetabilia et mineralia, vel salia, nitrum

depuratum, cremor tartari etc., suppeditat, praeterque illa animi corporisque quietem, aëris externi temperiem ad frigiditatem vergentem, pauca vestimenta, potumque aquae diluentis frigidiusculae multum commendat.

129. Habenda denique est ratio symptomatum calorem ipsum plerumque concomitantium. Sunt pulsus nimis excedentes; sitis naturali major inconsueta, inexplebilis; debilitas; delirium; coma; pervigilium; sudor etc.

130. Pulsus nimis validus et plenus depletur abstinencia, sanguinis ex venis detractio, et alvi lotionibus ductione. Sitim optime pellit potus aquosus tepidus, succo vegetabilis acescentis impregnatus, et debitis intervallis haustus, ne nimis gravetur stomachus.

131. Debilitas febrilis duplicem in febribus agnoscit originem: namque illa a massa sanguinis mota cum calore ipso augmentatur, et saepissime abundantia sanguinis, seri, pituitae; repletionem primarum viarum, saburra mota, turgescere efficitur; unde patet, morbum primo incipientem saepius venaesectione, vel medicamentis laxantibus; eccoproticis, vel purgantibus; sive emeticis et vomitoriis, sive et rubefacientibus, epispasticis et vesicantibus, vel

tolli vel mitigari posse, neque adeo igitur doctrinam de viribus repressis vituperandam esse.

132. Alia autem est vera virium prostratio cum debilitate partium omnium, illarum praesertim, quae motui voluntario inserviunt; lassitudo, dedolatio, cum vertigine, sensibus confusis; pulsu moli, tenui, debili, parvo, accelerato, remittente, intermittente, omni modo inaequali.

133. Hujus vero remotiores causae sunt: evacuationes praegresae, et praesentes, magnae, repetitae, diu continuatae, spontaneae, artificiales, sanguinis, seri, bilis, seminis; sudor continuus, largus, colliquans; diabetes; salivatio; diarrhoea; defectus cibi assumti, retenti, digesti, intropulsi; humores circumeuntes acri quocunque infecti; eorundem discrasia, undecunque nata; causae febrium biliosarum, putridarum, attactarum, plures, graviores, diutius applicatae; vitium epidemicum, endemicum. (Vide Stolii Aphor de cog. et curand. febr.) —

134. Conveniunt hic igitur medicamenta, quae evacuationes nimias infringere, vires nimis consumptas reficere, corpus roborare, materiam variam morbificam maturare, causas febrium malignarum mitigare vel eliminare, nervosque

resolutos firmare, et functiones denique cunctas in integrum restituere valent.

135. Quidquid igitur in amplissima classe sub generali medicamentorum alterantium titulo devenit, huc spectat. Sunt 1) Roborantia: qualia cordialia, balsamica, stomachica, adstringentia. 2) Sedantia; qualia anodyna, antispasmodica, narcotica. 3) Specifica.

136. Delirium, coma, pervigilium in febribus saepissime symptomata symptomatum apparent, causasque remotiores easdem cum debilitate agnoscunt; nisi peculiari interdum nervorum irritabilitati, partiumque sensibilitati praeternaturali debentur, ubi statum plerumque nervosum annuntiant, et plura inde symptomata nervosa sibi juncta habent.

137. Ceterum de curandis symptomatum symptomatibus magnum antiquorum medicorum axioma constat: A juvantibus et nocentibus fit indicatio. Experientia hic inde plurimum valet.

138. Sudor in febribus multiplicem agnoscit originem; unde multiplex quoque ejusdem Se-meiotica. Habendus est autem in genere pro speciali caloris effectui. Calor enim corpora chymice solvit. unde varia partium solidarum

aeque ac fluidarum dissolutio ex eo nascitur.

139. Prouti vero calor ipse duplicis generis est, sive ab aucto et exstimulato fluidorum motu, eorumque attritu proveniens, sive a peculiari humorum in putredinem proclivitate adoriens; sic et sudor alius naturalis, qui caloris in febribus aucti atque praeternaturalis effectus vel vera est partis humorum aquosae expulsio, vel per vasa sudorifera critice ejicitur; atque alius est chymicus, qui frigidus plerumque sub vitae finem secundum legem fere hydraulicam atque mechanice quasi expellitur. Hinc ille gangraenae signum, mortisque ostia pulsantis. (Vid. Stoll Aphor. de cur. et cogn. febr. et Gruner P. H. Semiotices pathologicae.)

140. Sudor nimius fluida et humores corporis inspissat, partesque solidas exsiccatur: hinc fibrae rigidae, minimorum vasorum adunatio, excretionum naturalium retentio, sive earundem defectus, alvi obstructions, et minima saepius urinae coloratae atque faetidae copia; aliasque partes fluidas inspissando facit obstructions letales, atque vires insuper naturales consumit.

141. Ergo fere semper initio febris infringendus est ille, quia nulla hoc stadio per illum elabitur materia morbifica, ad secretionem hic poenitus inepta. Cohibetur remediis illis, quae ad mitigandum calorem febris auctum indicantur. (128).

142. Sudor alius est, qui symptoma febris cujusdam malignae, uti pestis multifariae; (Ephemera sudatoria anglicana, anno 1480*) apparet. Hic minus symptoma quam febrem ipsam respiciens in eliminanda causa maligna versatur ars.

143. Alias per sudorem materia morbifica critice ejicitur; ergo tempore opportuno caute promovendus est. Annuntiatur vero tempus opportunum plerumque intrante parva levique horripilatione cum spasmodicis vasorum atque cutis externae contractionibus, quibus in hunc ipsum medendi scopum inducimur, quo motus corporis excitare atque calorem inde augere, contractiones spasmodicas solvere, et materiam denique ipsam circulationi ineptam per poros ejicere docemur. Calefacientia igitur ad provendum sudorem in auxilium vocantur; sunt praeprimis

*) Sudor anglicus Meadii. (V. Opp. Ed. Goett. 1749 T. II. dissert. de peste. p. 50.)

potus aquae calidae; medicamenta sudorifera; frictiones blandae; aër igne calefactus; vapor lecti; calida corpora externe applicata, balnea, vapores, fots, lotiones etc.

144. Ex hisce praemissis liquet: omnem nos hucusque medendi methodum a symptomatibus febris eminentioribus auspicari; et in his mitigandis levandisque tota versatur cura symptomatica. Prouti vero a febris incremento ad stadium coctionis usque ars plerumque in eo nititur, ut motuum excessui supra motus sanos moderetur; sic tempore criseos motus, saepius ejiciendae materiae coctae impares excitet, augeatque necesse est, quibus deficiente natura evacuationes criticae promoveantur.

145. Sed semper videndum est, quae viae ad emittendam materiam morbificam propriae patescant, quoque natura tendat. Nec igitur prudentis medici est, novi quid moliri circa dies crisi maxime dicatas. „Inde motus, ait Gaubius, spontaneos atque molimina in aegris animadvertere licet, nec causae morbi, nec adhibitis quibusvis demum remediis adtribuenda, quae tam aperte in salutem tendunt, ut data opera aptius excogitari, aut felicius dirigi non potuisse videantur“*).

*) Instit. pathol. 51. pag. 20.

146. Sane hoc igitur; **NON NOCERE**, primum curae symptomaticae objectum esse debet. Nullo enim modo simul et semel debellari possunt causae febrificae, sed motuum ordine debito et tempore determinato ad opus suum perficiendum eget natura mediatric. Unde et medicum in febribus praesertim, multisque aliis morbis, plus spectatorem quam actorem esse oportet.

145. Sed a scopo suo saepius aberrans natura, et specifico morbi semine quasi impregnata, ita ut alius ei ipsi inhabitare videatur archeus, periculosissimum sese ipsam exhibet hostem, et motus non modo non salutare, sed admodum perniciosos ostendit. Hinc et natura ipsa obesse potest, ideoque non semper et ubique sequenda.

148. Ars itaque in auxilium vocanda est ad corrigendam naturam ipsam. Methodus medendi, quae inde proficiscitur, a cura symptomatica dispareat necesse est, et strictiore quidem sensu illa febris ipsius medela audit. Namque minus symptomata pro facie sua externa, quam propriam et peculiarem febris indolem respiciens, in causis ejusdem proximis eliminandis, quantum medicamentis fieri

potest, versatur. Hoc sensu et methodus illa specialis seu specifica febris cura nuncupari potest. Cura autem symptomatica magis generalis et vix non in omnibus febribus una eademque est.

149. Sed antequam primas curae febris cujuslibet specialis lineas ducere aggredior, status varios, quibus natura vi morbi daemónica correpta ludere consuescit, ea, quae mihi optima visa, et secundum medicorum experientiam frequentissima contingit, ratione exponere constat. Sunt: status phlogisticus; status putridus; et status denique nervosus, ex quibus innumerae febrium formae componuntur.

150. Phlogosi et chymicae dissolutioni seu putredini fluida cuncta et humores omnes, qui in corpore intus inveniuntur, obnoxii sunt; unde magna specierum febris inflammatoriae atquae putridae cohors facile deducitur. Status vero nervosus a magna plerumque nervorum irritabilitate partiumque sensibilitate praeternaturali determinatur. Indicat ille summam naturae a scopo suo aberrantis alienationem: namque vinclo supremo et uniente, quod per sensibilitatem in corpore nostro po-

situm est, soluto, ceterae omnes organismi functiones perturbentur necesse est; unde et facies febrium nervosarum proteiformis derivanda, nec immerito illae ab antiquioribus medicis sub hybrida malignitatis voce indicantur.

151 Status phlogisticus vitam organicam in systemate irritabilitatis, status putridus illam in systemate reproductionis, status denique nervosus eandem in systemate sensibilitatis affectam esse indicat.

152. Unde et symptomata unicuique singularia et pro facie morborum semeiotica pathognomonica facile deducuntur. Distingui-
mus enim symptomata laesae sensibilitatis, symptomata laesae irritabilitatis, et symptomata laesae reproductionis; quorum prima statum naturae nervosum, altera statum phlogisticum, tertia denique statum putridum annuntiant.

135. Simili modo et varius hic status naturae tribus corporis cavitatibus respondet, ita, ut febres inflammatoriae ad pectus praesertim, febres putridae ad ventrem, et febres nervosae ad caput spectent. Unde corporis cavitatum functiones pro varia febris indole varie afficiuntur.

154. Sicut autem intima corporis nostri natura in eo posita est, ut una semper et ubique eadem sit, omnisque organismi indoles in unaquaque trium corporis cavitationum eadem refulgeat, nec una denique ab altera, nisi peculiari sua conformatione et functione differat; sic omnis etiam morbus in unoquoque peculiari organo et systemate unus semper idemque agnoscitur; id quod ab inflammatione singularium partium quam optime probatur.

155. Nihilominus magni medico practico momenti esse oportet, ut peculiarem cujuslibet morbi sedem respiciat; namque unus idemque morbus pro varia organi alicujus structura et ejusdem functione multifarie modificetur necesse est. Sic alia est phrenitis, alia pneumonia, alia enteritis; etiamsi intima earum natura in omnibus una eademque sit.

156. Hunc ad finem operis nostri est, in eradicanda peculiari febrium indole illa praesertim considerare organa et systemata, in quibus morbi natura simplicissima apparet; quo facilius in justum verumque curationis scopum inducamur, nec symptomata, quae a peculiari corporis constitutione forte accidunt, vel singulari cuidam organo debentur, cum

symptomatibus pathognomonicis confundere contingat.

157. Nec igitur divisionem febrium, in tres classes cardinales, quarum prima ad systema sensibilitatis, altera ad systema irritabilitatis, tertia ad systema reproductionis organicae spectat, poenitus abhorrere fas est. Quibus praemissis ordines, genera et species febrium secundum differentiam naturalem facilius exponuntur.

158. Ad naturalem hanc febrium differentiam methodus quoque medendi, quae pro varia febris natura varia audit, in eo adpropinquat, ut pro vario naturae statu illa antiphlogistica, antiseptica, et antinervosa sit.

159. Cura antiphlogistica humores a diathesi phlogistica liberare, sanguinis turgentis vim refraenare ejusque spissitudinem diluere docet. Perficitur ejus indicatio: venae-sectione larga, iterata, totiesque repetita, donec pulsus ad debitam vim redigatur, ceteraque symptomata phlogoseos eminentiora evanescant; potu multo calido acidis vegetabilibus impregnato; lotionibus vel per anum velque cutim introductis; medicamentis diluentibus,

diaphoreticis cum acidis vegetabilibus, nitro, aliisque salibus commixtis, laxantibus, et purgantibus; emplastris epispasticis, rubefacientibus, et vesicantibus, post alvum solutam et debitam viarum primarum evacuationem, applicatis; Abstinencia, quamdiu morbus gravescat, et cibo levissimo sorbili, fracta phlogosi, et si vires defeciant, assumto; aëre in conclavo, quando fieri potest, quam maximo saepius de die renovato, et frigidiusculo; paucis vestimentis et admodum levibus, et summa denique animi corporisque quiete.

160. Curatio antiseptica remediis, antiseptis, cardiacis et excitantibus, tonicis, adstringentibus, humorum degenerationi et solidorum debilitati accomodatis utitur. Hinc venaesectio incaute hic instituta vituperanda, repetita vix non semper nocet; simili modo et purgantia in hoc morbo vehementiora, uti drastica, salia laxantia magna dosi ingesta, nitrum praecipue, abhorere fas est; sed evacuatis primis viis cortex peruvianus vel solus vel cum coindicatis, uti acidis vegetabilibus et mineralibus, floribus arnicae, valerianae, cum camphora, vel moscho etc. statim dandus est: ceterum aër inguinatus corrigendus, conclavo magno flammis ex lignis

aromaticis, aceti vaporibus eum lustrado; vitae sustinenda dieta acescente et vino austero rubro, rhenano, atque aegrum reponendo in loco elato. Pulsu denique deficiente, delirio vel petechiis, quae si adfuerint, retrogressis, usurpanda sunt epispastica, rubefacientia, vel et vesicantia, nec vero antea.

161. Cura antinervosa pro febrium nervosarum diversitate differt. Ubi enim vires actuositate illa carent, quae ad materiei nervis inimicae expulsionem requiritur, iis roborantibus et alexipharmacis succurrendum est: ubi autem nimia nervorum irritabilitas vel eorundum sensibilitas, ibi sedantibus, anodynis, narcoticis, hypnoticis illa sedari debet. In hujus autem morbi medela phlebotomia semper nocet, nisi ubi adsit status sanguinis inflammatorius, quod in quibusdam epidemicis constitutionibus nonnunquam accidit. Saepius interdum vero initio morbi primae viae purgandae sunt leni vomitorio, rheo et clysmatibus lenitivis, id quod praecipue valet, quo praeternaturalis nervorum irritabilitas ab impura primarum viarum colluvie producit. Epispastica, per totum morbi decursum se invicem excipientia, lentorem dissolvendo atque nervo-

rum vim stimulando, primum hic locum obtinent. Remedia inter eminentiora praecipue laudantur valeriana, serpentaria, angelica, arnica, camphora, moschus, castoreum; ambra, opium etc. Vires vino, aqua pulli, et dieta refocillante sustentandae sunt.

162. Haec de speciali febrium medela in genere sufficiunt. Quibus qui adjunxerit supra memorata de cura febrium symptomatica, perspecta habebit febris cujuslibet remedia.

163. Prouti autem febrium complicatio frequentissima contingit, ideoque maxima earundem variabilitas observatur; sic et methodus medendi plerumque composita esse debet. Nec decet medicum rationalem, febres omnes una eademque methode curare; sed proprietates, aegrotantis non solum, sed etiam sani corporis, genium constitutionis, symptomata febris ingravescentia, ejusdem typum peculiarrem, ordines, tempus, et successiones motuum, morbi decursum, naturae vires, juvantia et nocentia denique remediorum suorum semper et ubique respiciat.

164. Nonnunquam complicatio tantam gignit febris malignitatem, ut vix non affirmare liceat, aegrum omni methodo perire.

Saepius febris inflammatoria sub schemate febris putridae delitescens, aut cum eadem complicata ea tantum bene curatur methodo, ut antiphlogistica cum roborantibus et stimulantibus pro vario febris stadio, vel pro symptomatibus eminentioribus alternatim adhibeantur; omnimode autem neglectis antiphlogisticis aegri quam plurimum moriuntur. Nam febris inflammatoria mutuans putridae naturam serpenti similis in occultis latet; eoque perniciosior habendus est inimicus, quo facilius ignoratur. Hinc inflammationes occultae, perniciosae, pulmonum, viscerum abdominalium etc., nisi justis et indicatis recto tempore vincantur medicamentis, certam aegro parant mortem.

165. Simili modo in febris putridae vel et nervosae exordio, praesente saburra, plethora, inflammatione, calore acri, urente, respiratione gravi, meteorismo, a remediis exstimulantibus, calefacientibus, cordiacis, tonicis, anodynis, roborantibus et adstringentibus abstine; prouti altera ex parte methodus antiphlogistica, ob magnam plerumque humorum in putredinem proclivitatem et subsequentem summam virium omnium prostrationem praecautius hic adhibenda est. In febribus hisce medici consilium

non raro in suspenso haeret, eoque magis, quo illae primo incipientes saepius statum phlogisticum mutuuntur.

166. Nec igitur febris indoles semper aperte in oculos cadit, sed non raro in occultis latens aegrum summum in periculum praecipitat. Pertinent huc febres multae intermittentes larvatae, inflammationes occultae multifariae, febris nervosa lenta, et complures aliae hecticae, de quibus jamjam Hippocrates ait: pulsus bonus, urina bona, omnia bona, et aeger moritur. Hinc summa ope cavendum ab omni errore in indaganda diagnosi atque instituenda indicatione curatoria. „Nunquam, inquit Stoll, aliquid magni facias ex mera hypothese, aut opinione *)“; et, magni momenti est, non nocere “**). Interdum et a juvantibus et nocentibus fit indicatio.

167. Attamen multa in praecipiti periculo recte fiunt, alias omittenda; semperque observandum est tempus opportunum. Maximi vix non in omnibus inflammationibus, partium vitalium praesertim, fit noxii cunctando; neque

*) Aphor. 832.

**) Aphor. 835.

id de inflammationibus apertis solum, sed de occultis etiam semper et ubique constat. Praeclare ait Stoll: „in omni phlogoseos concursu cum aliis vitiis quibuscunque prima ratio habenda est inflammationis“ *). Hac sub conditione et eruditum atque felicissima praxi clarum D. Bernardum Hartz in nosocomio nostro militari Monacensi venaesectiones parvulas intrante febre magnum aegro ad levamen instituere, interdum et in morbi decursu repetere, imo et quo nova intrans phlogosis vel singularis partis cujusdam, vel totius systematis irritabilis novum attulit periculum, benignam impediendo crisin, ope venaesectionis egregie mederi vidi. Ipse vero compluribus expertus sum casibus, febres licet ad putridam vel typhum vergentes, initio methodo plusve vel minus antiphlogistica tractatas, tam quoad internam suam naturam minus vehementes, quam et quoad decursum leviores magisque regulares cuncta, quae in febribus apparent, stadia absolvisse.

168. Ceterum de curandis febribus in genere valent, quae Maximilianus Stoll in

*) Aphor. 848.

Aphorismis suis de cognoscendis et curandis febribus praeclare monuit: „Vix non in omni febre (maligna excepta) aut prodest, aut saltem non nocet, curam a methodo plus minusve antiphlogistica auspicari“*). Semper enim aliquid phlogistici latet, ratione, qua complurimae febres in exordio cum symptomatibus auctae et exstimulatae vasorum irritabilitatis prodeant.

169. Notatu insuper dignum est, plurimas febres, quae ab aëris constitutione originem ducunt, imo et multas alias, quae ex contagio peculiari veniunt, primo suo ortu magis minusve phlogisticas esse; atque vel inflammatoriae simplices, vel cum complicatione saltem aliqua inflammatoria apparent.

170. Ubi vero vix non minimus status phlogisticus apparet, atque febris vix incepta cursu praecipiti, magna cum virium prostratione, multifera systematis nervosi affectione, cum pulsu debili simulque accellerato, atque functionibus reliquis multum laesis, ad acme evehitur; ibi febris ipsi peculiarem ortam a constitutione aëris malignitatem, qualis observatur
in

*) Aphor. 837.

in febribus pestilentialibus, aliisque intercurrentibus contagiosis, adscribas, vel vero corruptam corporis constitutionem, magnam humorum ad putredinem proclivitatem, sanguinisque dissolutionem, insignem nervorum mobilitatem etc. perniciosae febrium indolis in culpam vertas. Habere autem casum similem pro regulae exceptione medicum oportet.

171. Febres illae malignae ob deleteriam ipsarum naturam saepius occidunt; hinc et illis occurrendum in principio, atque remediis quidem valentioribus; namque vehementi malo non potest nisi aequae vehemens auxilium succurrere.

172. Sed esto perattentus et cautus in diversarum febrium differentes methodos requirentium commistione. (Vide Stoll. Aphor. Monit. et Praecept. 846.)

173. Ceterum non mireris hanc medicamentorum paucitatem, quorum infinitus prope modum numerus laudatur. Studio curam febrium specialem ea, qua compendio fieri potuit, brevitate tractare conatus sum. Pro-
uti enim febres ferme innumerae ad paucas cardinales, tanquam essentielles revocari pos-

sunt, sic et varias illis medendi methodos ad generales et elementares reducere fas est. „Perpauca, inquit Home, eaque bene explorata medicamenta, tentanda. Qui multis promiscue et passim utitur, nulla probe noscit“*).

174. Curam febrium specialem denique excipit cura convalescentiae. Nunc enim si in debito jamjam moderamine sint motus et calor, medico restat, ut vires sustineat, diffultasque restituat. Perficitur: medicamentis tonicis, roborantibus et leniter exstimulantibus, et cibo potuque idoneo, atque in debita quantitate administrato.

175. Optime febricitantibus convenit cibus humidus et sorbilis ex acescentibus vegetabilibus praeparatus, et qui sua natura levissimus est: quales leviores alimentorum materies passim sunt Decoctum, Puls, Cremor Hordei vel Avenae cum Melle, jus carnium, jus bubulae carnis non meracum, cui grata acida admiscuntur, vel cremor Hordei, Avenae, tostive panis frustulum. Poma elixa, cocta et tosta, coctavē Pruna, et carnes

*) Princip. med. Pars III. Sect. 3. pag. 48.

tenerrimae, quarum quantitas pro facili tolerantia augetur, unaquaque pauxillum vini admittitur. (Vide Anton. de Haen opera de diaeta aegrorum).

176. Praestantissima vero omnibus temporibus sese confirmavit Diaeta Hippocratica. „Quo acutior, ideoque brevior morbus esset, eo pauciora alimenta dari debentur; si contra pleniora.“ (De Haen.) „Satiус est parva quantitate et debitis intervallis cibum aegrotanti praebere, ne supervacua materia oneretur.“ (Franc. Home.)

177. In Nosocomio militari Monacensi alimentorum exhibendorum sequens ratio habetur: acutissimis et in vigore adhuc morbi versantibus porriguntur juscula carniū levissima, meraca; saepius de die assumenda; quo fit, ut inter críticas perturbationes aegrorum vires conservantur. In morbis putridis vero, ubi humores in putrefactionem quodammodo inclinent, rarius aegris conceduntur; vel hanc in putridum inclinationem emendandi causa grata acida, scil. acetum vini iisdem adduntur.

178. Criticis evacuationibus praegressis et convalescentibus magis appetentibus frustula panis albi, qui natura sua acescens simulque saponaceus in scopum ventriculi stimulandi et corrigendi chyli, conjunctionem pinguedinis cum aqua promovendo, et mucositates incidendo, prodest, juri incoquantur. Passim quoque cum faciliore ingestorum tolerantia primo conceduntur pruna elixa, coctave; deinde carnes tenerrimae, qualis illa vituli, quae mucilaginem et gelatinam in sinu suo recondit, et texturam non nimis firmam possidet. Firmioribus jamjam convalescentibus caro bovis tauri bene elixa admittitur. Praeterea frequentioris usûs sunt: jura carniû non meraca, incocta pane albo, vel pastilis ex farina tritici, secalis etc. praeparatis, decoctum oryzae, pultes variae, vitella ovorum leni igne elixa, cremor Hordei aut Avenae.

179. Pro potu ordinario datur decoctum Malthi cum Oxymelle simplici commixtum. Usus hujus decocti assiduus adhibetur, ut, quantum possint aegri, potent. Saepius binas et non raro tres mensuras et plus adhuc assument aegri, idque aut calide aut tepide saltem.

180. Potus hic copiosus demulcens et saponaceus optimum acrium diluens, cunctaque solvens, quibus gravatur ventriculus, quotidiana sese confirmavit experientia ad lectos aegrorum nostrorum. Insuper sitim optime pellit, simulque nutrit.

181. Qui vero vehementer aestuant, una cum alvo adstricta, sicca nullave, illis infusum florum verbasci cum oxym. simpl. vel decoctum cremoris tartari, vel vero decoctum altheae cum nitro depurato porrigitur.

182. Imbecillorum autem ventriculus vino aqua diluto restauratur.

183. Firmioribus denique alimentis jam magis nutrientibus atque valentioribus refo-cillatis potus cerevisiae nigrae, fermentatae a mensura dimidia ad unam et ad binas usque de die conceditur. Hujus poculum post digestionem assumtum ad sanitatem optime conducit.

184. Porro enemata tempore quoque convalescentiae, si alvus non responderet, vel naturali siccior esset, quotidie adhibentur; quibus emollientibus, diluentibus bis aut ter de

die injectis venter emollitur, concreta in tenuibus intestinis solvuntur, et ad excretionem aptiora redduntur.

185. Balneorum denique magnus etiam usus est in Nosocomio nostro. Namque illis constricta cutis emollitur, transpiratio promovetur, nimiaque artuum resistentia tollitur.

Loé, Friedrich Carl von,

De cognoscendis et curandis febribus dissertatio introducens in
pyretologiam generalem

Monachiis 1811

Diss. 1435#Beibd.8

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10844506-5